

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

ГУМІН Олексій Михайлович - завідувач кафедри кримінального права і процесу Інституту права та психології Національного університету Львівська політехніка, доктор юридичних наук, професор

ПРЯХІН Євген Васильович - доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики ФПФПС Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

УДК 342.9 (477)

Рассмотрен один из видов административного принуждения – меры обеспечения производства по делам об административных правонарушениях. Проанализированы позиции ученых относительно понимания понятия «меры обеспечения производства» и его составных частей. Охарактеризована суть структурных элементов мер обеспечения производства, правовая регламентация и процессуальный порядок их применения. Указано соотношение применения таких мер с необходимостью соблюдения прав и свобод человека и гражданина. Обоснована необходимость разделения мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях со схожими мерами в криминальном производстве.

Ключові слова: адміністративне провадження, вилучення, доставлення, затримання, захід забезпечення, огляд, привід, примус.

Постановка проблеми

Питання класифікації адміністративного примусу до цього часу не отримало однозначного вирішення. Зараз більшість вітчизняних адміністративістів підтримує поділ адміністративного примусу на заходи запобігання, припинення і стягнення. Заходи запобігання дозволяють виявити і не допустити правопорушення, забезпечувати громадський порядок і громадську безпеку за різних надзвичайних обставин. Заходами адміністративного припинення вважаються заходи, що примусово переривають протиправні дії. Заходи адміністративно-

го стягнення застосовуються до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, для забезпечення притягнення її до відповідальності та виконання покарання [1, с. 45–46].

Вказані заходи застосовуються значною кількістю уповноважених державою органів до широкого кола суб'єктів. У зв'язку з цим, проблема забезпечення законності під час їх застосування була і залишається актуальною. Це пов'язано ще й із тим, що центральне місце у розвитку адміністративного права та процесу повинне належати ефективному механізму забезпечення прав і свобод особи, що, у свою чергу, впливає на застосування будь-якого заходу адміністративного примусу. У зв'язку з цим, дослідження проблем забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу потребує більш детального розгляду та є на сьогодні актуальним.

Стан дослідження проблеми

Зміст адміністративного примусу та його місце в системі державного примусу розглядався багатьма вченими -адміністративістами. Цьому питанню у тій чи іншій мірі присвячували свої праці В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, В.В. Зуй, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.І. Остапенко, В.П. Петков, В.К. Шкарупа та ін. Як зазначає А.Т. Комзюк, адміністративний примус – це застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають у їх підпорядкуванні,

незалежно від волі і бажання останніх передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління, шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення [2, с. 9–10]. Р.С. Мельник розуміє під ним застосування до правозобов'язаних суб'єктів, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, особистісного, майнового, організаційного чи іншого характеру з метою попередження чи припинення протиправних дій, подолання їх шкідливих наслідків, покарання за вчинення правопорушення, а також забезпечення громадського порядку і громадської безпеки [3, с. 5].

Однозначного вирішення питання класифікації адміністративного примусу в спеціальній літературі не отримало. Загальним недоліком можна назвати те, що вчені, пропонуючи власні варіанти класифікацій, відносять одні й ті ж заходи адміністративного примусу до різних класифікаційних груп, відносять до них ті, що не можна вважати примусовими чи навпаки. Хочемо відзначити, що заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (далі – заходи забезпечення провадження) зустрічаються майже у всіх пропонованих науковцями класифікаціях. У спеціальній літературі замість вищевказаного поняття також вживається «заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження», що у нашому випадку є поняттями рівнозначними.

Метою статті є з'ясування змісту заходів забезпечення провадження, їх видів, особливостей та функціонального призначення.

Виклад основного матеріалу

Трактування поняття «заходи забезпечення провадження», що зустрічаються у юридичній літературі, можна умовно розподілити на такі, де дається їх визначення, та ті, де лише розкривається їх зміст через характеристику структурних елементів.

На думку Т.А. Котенко, заходи забезпечення провадження – це заходи примусової дії, які регламентовано нормами адміністративного права, їх застосовують уповноважені на те органи державної влади, а в деяких випадках і громадські формування. Вони спрямовані на припинення протиправного діяння, усунення пов'язаних із ним негативних і шкідливих наслідків, а також на створення оптимальних умов для подальшого притягнення винних осіб до юридичної відповідальності [4]. А.І. Миколенко вважає їх різновидом заходів примусу, які застосовуються уповноваженими особами у зв'язку з виявленням ознак правопорушення для забезпечення об'єктивного, всебічного і повного розгляду справи про адміністративний проступок [5, с. 161]. В.О. Круглов та І.Л. Бородін підтримують думку, висловлену В.Р. Кісіним про те, що це створення примусовим шляхом умов для встановлення факту правопорушення і особи правопорушника, виявлення, фіксації та дослідження доказів, необхідних для встановлення об'єктивної істини по справі, створення інших умов для розгляду справи про правопорушення [6, с. 51]. Російські адміністративісти Д.П. Бахрах, Б.В. Російський та Ю.М. Старілов заходами забезпечення провадження по справах про адміністративні правопорушення називають процесуальні дії, здійснювані уповноваженими на те особами у процесі порушення та розгляду справ про адміністративні правопорушення [7, с. 668].

О.В. Кузьменко, не даючи визначення самому поняттю, вважає, що вони допомагають установити фактичні обставини правопорушення, юридично закріпити їх у відповідних документах, сприяти своєчасному і правильному розгляду справи [8, с. 241]. У низці підручників та навчальних посібників лише зазначається, що заходи забезпечення провадження мають важливе значення для правильного й об'єктивного вирішення справи про адміністративне правопорушення [9, с. 221; 10, с. 104].

Процесуальне закріплення порядку застосування заходів забезпечення провадження важливе для дотримання передбачених законом прав учасників провадження

по справах про адміністративні правопорушення, викорінення випадків порушення законності, суб'єктивного підходу з боку посадових осіб, що здійснюють провадження по справі. Заходи забезпечення провадження застосовуються або в процесі вчинення правопорушення (що дозволяє його припинити), або після його вчинення. Перелік та процесуальний порядок застосування цих заходів наведено у Главі 20 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Варто зауважити, що їх застосування покликане забезпечити виконання завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення, а саме: 1) своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи; 2) вирішення її у точній відповідності з законом; 3) забезпечення виконання винесеної постанови; 4) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень; 5) запобігання правопорушенням; 6) виховання громадян у дусі додержання законів; 7) зміцнення законності [11].

Відповідно до ст. 260 КУпАП, заходи забезпечення провадження застосовуються з метою: припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпані інші заходи впливу; встановлення особи; складання протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складання його на місці вчинення; забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративне правопорушення. Для досягнення цієї мети дозволяється здійснювати:

- 1) адміністративне затримання особи (ст. 261 КУпАП);
- 2) особистий огляд особи (ст. 264 КУпАП);
- 3) огляд речей (ст. 264 КУпАП);
- 4) вилучення речей та документів у тому числі посвідчення водія, ліцензійної карти на транспортний засіб (ст.ст. 265, 2651, 2653 КУпАП);
- 5) тимчасове затримання транспортно-го засобу (ст. 2652 КУпАП);
- 6) відсторонення водіїв від керування транспортним засобом, річковими та мало-мірними суднами (ст. 266 КУпАП);

7) огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під дією лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП).

У юридичній літературі висловлюється думка про те, що до заходів забезпечення провадження також слід відносити доставлення порушника (ст. 259 КУпАП) та привід (ч. 2 ст. 268 КУпАП). Хоча ці статті і не відносяться до Глави 20 КУпАП, така думка є цілком справедливою, оскільки вказані заходи за певних умов забезпечують виконання завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення [11].

Як зазначає В.К. Колпаков, функціями заходів забезпечення провадження є: по-перше, адміністративно-процесуальне припинення; по-друге, формування доказової бази; по-третє, забезпечення виконання постанов у справі. Проте науковець додає, що жорстке розмежування заходів за функціональним призначенням неможливо і недоречне, оскільки один і той же захід за конкретних обставин може виконувати декілька функцій [12, с. 127].

Доставлення правопорушника полягає у його примусовому супроводженні з місця виявлення до встановленого законом приміщення з метою складання протоколу (основна мета) та припинення правопорушення і встановлення особи порушника (додаткова). Головною умовою застосування цього заходу є неможливість скласти протокол про адміністративне правопорушення на місці його вчинення, якщо його складення є обов'язковим.

Таке доставлення повинне бути здійснене в можливо короткий строк, а сам строк обчислюється з часу доставлення правопорушника до відповідного приміщення, а щодо особи, яка була в стані сп'яніння – з часу її витвердження. Перебування особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку (далі – ОГП), громадському пункті з ОГП, приміщенні виконавчого органу сільської або селищної ради не може тривати більше як одну годину. Хоч законодавець і не встановлює строк перебування доставленого правопорушника у приміщенні міліції, органу СБУ тощо,

логічно припустити, що такий строк може бути більшим за одну годину, але в такому випадку доставлення правопорушника набуває нового значення – адміністративного затримання.

Адміністративним затриманням вважається примусове обмеження волі правопорушника, що виявляється в його триманні протягом встановленого законом строку у спеціальному приміщенні правомочних органів. Адміністративне затримання може провадитися лише уповноваженим органом (ст. 262 КУпАП), про що складається протокол. Про місцеперебування затриманої особи негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи чи організації або уповноважений ним орган.

Строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення правопорушника для складання протоколу і він може тривати не більш як три години. Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, у необхідних випадках може бути затримано до трьох діб з обов'язковим письмовим повідомленням про це прокурора протягом 24 годин з моменту затримання. Випадками затримання до трьох діб законодавець визначає наступні: 1) встановлення особи; 2) проведення медичного огляду; 3) з'ясування обставин придбання наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження.

Особистим оглядом і оглядом речей вважається візуальне обстеження особи правопорушника та об'єктів, які мають відношення до правопорушення. У ході проведення такого огляду виявляються, сприймаються, оцінюються та фіксуються стан та властивості цих об'єктів. Основною метою такого огляду є отримання фактичних даних і з'ясування обставин, що мають значення для встановлення істини у справі.

Вищевказані огляди проводяться виключно уповноваженою особою і про факт його проведення складається процесуальний документ. Законодавець передбачає три варіанти документального оформлення цих заходів: 1) може оформлятися окремий протокол огляду; 2) про огляд робиться

відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення; 3) про огляд робиться відповідний запис у протоколі адміністративного затримання.

Як особливість проведення особистого огляду, варто назвати те, що він проводиться уповноваженою особою однієї з оглядваних статі в присутності двох понятих тієї ж статі. Огляд речей проводиться, як правило, у присутності їх власника (володільця). У разі відсутності останнього, до огляду залучаються двоє понятих.

Сутність вилучення речей і документів полягає у примусовому припиненні права власника на розпорядження відповідними матеріальними об'єктами до винесення відповідної постанови по справі. Таке вилучення, як зазначає В.К. Колпаков, має ряд особливостей. По-перше, вилучення може провадитися після застосування таких заходів, як доставлення правопорушника, адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей. По-друге, вилученню можуть підлягати тільки: а) речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення; б) речі і документи, що виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей. По-третє, факт вилучення в обов'язковому порядку оформлюється процесуальним документом. Закон передбачає чотири можливі варіанти оформлення вилучення: складення окремого протоколу; внесення відповідного запису у протокол про адміністративне правопорушення; внесення відповідного запису в протокол про адміністративне затримання; внесення відповідного запису в протокол огляду. По-четверте, правове становище речей і документів «вилученими» виникає з моменту документального оформлення факту вилучення, а припиняється винесенням і оголошенням постанови у справі. По-п'яте, вилучення провадиться лише законодавчо визначеним колом посадових осіб. По-шосте, окремо регламентується питання вилучення зброї в особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків. По-сьоме, законодавець окремо встановлює правила щодо вилучення посвідчення во-

дія і ліцензійної карти на транспортний засіб, а також самого транспортного засобу [12, с. 139–142].

Посвідчення водія може бути вилучене лише в тому випадку, коли наявні підстави вважати, що до водія за вчинення порушення може бути застосоване стягнення у вигляді позбавлення права керувати транспортним засобом. Посвідчення водія вилучається до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три місяці. Про таке вилучення робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення і видається тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом. Детальніше процедура такого вилучення прописана у постанові Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1086 [13].

Тимчасове затримання транспортних засобів проводиться лише в тому випадку, коли є підстави вважати, що водієм вчинено одне з порушень, передбачених ч.ч. 1, 2, 3, 4, 6 і 7 ст. 121, статтями 1211, 1225, 126, ч. ч. 1, 2, 3 і 4 ст. 130, статтями 1321, 2061 КУпАП. Таке затримання здійснюється шляхом блокування або доставлення транспортного засобу для його зберігання на спецмайданчик чи стоянку, і про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення. Транспортний засіб може вилучатися на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три дні з моменту такого затримання. Порядок тимчасового затримання та зберігання транспортного засобу регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1102 [14].

Відсторонення водіїв від керування здійснюється у тому випадку, коли є підстави вважати, що вони перебувають сп'яніння. Після такого відсторонення водії підлягають оглядові на стан сп'яніння. Під відстороненням водія від керування та його оглядом на стан сп'яніння слід розуміти ряд примусових заходів, які провадяться уповноваженою особою після припинення руху відповідного засобу. Зміст відсторонення полягає у створенні умов, які унеможливають подальше керування

транспортним засобом відповідним водієм як з юридичних, так і фізичних підстав.

Огляд на стан сп'яніння може проводитись або безпосередньо на місці події, або в закладі охорони здоров'я. Детально процедура огляду регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1103 [15]. На місці зупинки транспортного засобу огляд проводиться уповноваженою особою Державтоінспекції у присутності двох понятих з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ України і Держспоживстандартом. Факт проведення такого огляду та його результати зазначаються в протоколі про адміністративне правопорушення. Якщо водій відмовився від проведення огляду на місці зупинки транспортного засобу або висловив незгоду з його результатами, уповноважена особа Державтоінспекції забезпечує проведення огляду такого водія в закладі охорони здоров'я не пізніше ніж протягом двох годин з моменту виявлення відповідних підстав. У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду у закладі охорони здоров'я уповноважена особа в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння та дії водія щодо ухилення від огляду. Ознаками сп'яніння слід вважати: запах алкоголю з рота; нестійкість пози; порушення мови; яскраво виражене тремтіння пальців рук; різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінка, що не відповідає обстановці; зізнання самого водія чи заяви про це громадян. Проведення огляду водіїв транспортних засобів – учасників дорожньо-транспортних пригод, унаслідок якої є постраждалі, – обов'язкове.

Про привід як захід забезпечення провадження говориться у ч. 2 ст. 268 КУпАП. Він полягає у примусовому доставленні правопорушника до місця розгляду справи про адміністративне правопорушення. Застосовувати привід уповноважені лише два суб'єкти: судді та органи внутрішніх справ. На даний час існують суттєві проблеми з виконанням приводів, оскільки Інструкція про порядок виконання постанов ... про

привід від 28.12.1995 р. № 864 відмінена.

Варто зауважити, що КУпАП є не єдиними нормативно-правовим актом, де визначається перелік заходів, що можна вважати заходами забезпечення провадження. Наприклад, у ст. 74 Кодексу адміністративного судочинства вказується на те, що суд забезпечує докази ... витребуванням та оглядом письмових або речових доказів [16].

Питання про заходи забезпечення провадження регламентуються й іншими кодексами. Зокрема у ст. 336 Митного кодексу України також передбачає перевірку документів та відомостей, митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистий огляд громадян), огляд територій та приміщень тощо) [17]. У Цивільному процесуальному кодексі України цьому присвячений Розділ 1 Глави 9, а у Кримінальному процесуальному кодексі України – Розділ II. Серед таких заходів схожими за назвою та суттю можна назвати: привід (Глава 11), тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (Глава 13), тимчасовий доступ до речей і документів (Глава 15), Тимчасове вилучення майна (Глава 16) [18].

Висновки

Як бачимо, заходи забезпечення провадження у загальному відносяться до заходів державного примусу та можуть застосовуватися в адміністративному, кримінальному та цивільному провадженнях. Заходи забезпечення провадження як заходи адміністративного примусу можуть застосовуватися судами загальної юрисдикції, адміністративними судами та уповноваженими законом посадовими особами. Вони покликані забезпечити виконання завдань, що ставить законодавець перед провадженням у справах про адміністративні правопорушення. Варто зауважити на недопустимість підміни заходів забезпечення провадження у кримінальному судочинстві заходами забезпечення під час розгляду справ про адміністративні правопорушення (оскільки стосовно останні процедура більш проста),

а також необхідністю подальшого вдосконалення їх застосування.

Література

1. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / За заг. ред. О.М. Бандурки. – Х.: НУВС, 2002. – 336 с.

2. Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / Анатолій Трохимович Комзюк. – Х., 2002. – 30 с.

3. Мельник Р.С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних із відповідальністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Роман Сергійович Мельник. – Х., 2002. – 18 с.

4. Котенко Т.А. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені працівниками податкової міліції / Т.А. Котенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/Nvknusv/2010_6/kotenko.htm.

5. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учеб. пособие / А.И. Миколенко. – изд. 2-е доп. – Х.: Одиссей, 2006. – 352 с.

6. Круглов В.О. До питання про вдосконалення заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення / В.О. Круглов, І.Л. Бородин // Юридичний вісник. – 2012. – № 2 (23). – С. 51–55.

7. Бахрах Д.Н. Административное право: учебник / Д.П. Бахрах, Б.В. Российский, Ю.Н. Стариков. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Норма, 2005. – 800 с.

8. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / О.В. Кузьменко, Т.О. Гурій. – К.: Атіка, 2008. – 416 с.

9. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дяченко та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто один із видів адміністративного примусу – заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Проаналізовано думки науковців стосовно розуміння поняття «заходи забезпечення провадження» та його складових частин. Охарактеризовано зміст структурних елементів заходів забезпечення провадження, правову регламентацію та процесуальний порядок їх застосування. Вказано на співвідношення застосування таких заходів із потребою дотримання прав і свобод людини та громадянина. Обґрунтовано важливість розмежування заходів забезпечення провадження в адміністративному процесі зі схожими заходами у кримінальному провадженні.

SUMMARY

The article considers one of the types of administrative enforcement – administrative proceeding support operations. The article provides the analysis of the scientists' opinions as to the understanding of the notion «proceeding support operations» and its components. The article characterizes the content of structural elements of proceeding support operations, legal regulation and procedural order of their implementation. The article indicates the correlation of these operations implementation with the necessity of following human and civil rights and liberties. The article provides the grounding of the importance of delineation of administrative proceeding support operations and the similar operations in the criminal proceeding.

10. Адміністративне право: навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В. Кісіль. – К.: Правова єдність, 2008. – 536 с.

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

12. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.

13. Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія і ліцензійної картки на транспортний засіб та їх повернення: постанова Кабінету Міністрів від 17.12.2008 р. № 1086 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-p>.

14. Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках: постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1102 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-p>.

15. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого стану сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду: постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1103 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-p>.

16. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

17. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

18. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами та доповненнями) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.